

ММ 2-3 (8111-8112). 1997 сыл тохсунньу 11 күнэ. Суббота. * Сманата-2168 солкуобай.

О. ЕВГРАФОВА

Умнуллубат комсомол сааһым сылларыттан

Нэгдүгч хамсаалхынхон 75 жилийнхан сибээстэй, бийнчн
нэлүүнэ бичигт ортогтугар-ыгшынхн үлэгиттэн ахтыг-
лын бичигтэн.

Комсомолта 1958 с. мэргэжилтэй, сүүрэн зохиромжтой шонгор-багаантай ат. 1960 сэллэхтэй гэрээгүй Архалаахлар үзэлтэй мэдлэгтэй. Ийн хэмгэ дүгээр Борисова Екатерина Мисеевна огуула эсбэгдессэ-ва, учуулам «Бочуун Энэтэ» орденнаах Попов Михаил Ксенофонтович нууча дылын үерэтэрэ. Кажинан Николай Ефимович интернакка үлэлнэрэ. Иппаа эбэн фелдлер Федорова Яна Ивановна, кулуун эсбэгдессэиз комсомольской тарилта секретара Попов Иван Николаевич библиотечарь Барашков Иван Дмитриевич уонна бирегдымндр Каневкин Михаил Петрович, Карсаинаева Анна Терентьевна, атылааатны Карсаинаев Афанасий Терентьевич агалыр. Бу сылларт эсбэгдэсэннэр интэр-өйдөгөр экөөн дын бэйнгэ буолбуһут.

Бийнги хүлээн авч иргэдийнхнийг төрөнхүүтгэр, общественнолыг мэлтэ өрүү илгээлэх сая курдус бигрэгэ үдэлнхрбит. Хас бигрдинхит сүүрүн үлэбт тахайн дөхтөр, пропагандист, агитатор, позитив-форматор, полит-тэрийгээрчн бусад хайаан да нэ-длэлдэ бигртэн итгэдэн суох сымдархит. Очч-дөргө радио, телевизор суох буолан. 5-7 километр-даах Феризадарга күүтүүлэх ынддыттар эгитит. Поемолоньскы тэрийтэ секретаря, фельдшер Федо-рова - Смирдинова Яна Ивановна билигин пенсio-верка, доруобуйа харистабылгыг туйгуна, Попов Иван Николаевич, кулуун сэгбэдиссэй (билигин пенсioнер, Саха АССР хайыдарга үтүүлэх трене-р), олус үчүгэйдэн ычатыг түмэлдэрэ. Ой комитэ Арындаахха улахан кулуун, оюуола суохтара. Ба-рыс дьаһалтар тагара дьэтигэр баралдара. Кулуун уота иһинд хойукка дьэри дизель күүһүнэн санда-рара. Оччолорго дизелист Аба дойдү сэримтин ве-терина, билигин пенсioнер Барашков Михаил Дми-триевич этэ.

Спорт бары көрүнүктөрү (волейбол, түстүү, теннис, сазхымат, дубат) секциялар жөнөтүлөт.

Саха нуруута быһыр даҕаны баай материалнай уонна дуохпнай үрдүк культуралааҕа биллэр. Ол үрдүк культуралаах элбик дьон аһаммытэ (Фольклор) буолар. Маныаха үтүмүн албаҕа хомуҕ-бут, мусуут үтүөлөөх дьон — Сэһэн Боло (8.11.1905 — 15.07.1948) уонна А. А. Саввин (21.11.1896 — 31.05.1951) иккиэн миһ биһир дойдулаахтарым, биллэр дьалум. Ыраа үөрөхтээхтэр, орто үөрөххэ, сүт кураан буһуан сата үөрөһмэтээхтэрэ. Ол эрэри айымньаттан олус сүрөхтөөх, инициативалаах, кыһам-ныһаах буоланнар, таллааннаах экиграф, фольклорист, эрэвөд буолбуттара, тылы уонна культураны чинчийэр институт научнай сотрудинтарынан, музей үлэһитэринэн үлэлээбиттэрэ. Бүтүү сүөнүгэр, хоту улуустарга биһиргэ экспедицияларга сылдьыбыт-тара.

Сэйн Боло 340 нийтлэл 600 исторический үнэ-
ийзнэри, 100-ээс генеалогический таблицалары,
үгүс тавырыннары, чабырдахтары, «с хойооннорун
— барыта 847 яриас (фольклорный матырыяктлар)
саха дьоно олоор оройуоннарын ордонго кэри-
та сатын уонна атынан, табанан сылдьан кэрийэн-
хомууан исторический, этнографический, археологи-
ческий, лингвистический, фольклорный наука тубаты-
гар бээрбитэ. Академик А. П. Окладников сыана-
лыырынан, содоох бэйэтэ бүтүн научный коллекти-
үлэтин онойбута. Чурапчы, Таатта, Мэнэ-Хангалас
Захустарыгар Н. Д. Новгородовы кытта 41 былыт-
ты көтүүнү арыбгыта. Кини олус эрдэ, 43 сааһыгар
өлбүтэ. Ити нийтлэл 17 сыл эрэ фольклорунан дь-
рыстаммыта. «Ленага нуучча килин иһиннээди саха
олоо» дээн баара-эрэ биир кинигэтэ 1938 с. баччат-
таммыта да, бабуллан кээн заадааччыта тийибэтэра.
Кинигэ 1994 сыллаахха хат баччаттаммыта. Ойгон
атын үлэдэрэ кинигэ буолан төхсө иликтэр. Бач-
чаанга диири.

1938 онд ахлахх 6 мй угата Сайн Бодо, А. А. Саянн-Булугт, 1939—1940 сс. хату Верхонискай, Абий, Алааиыха оройуоннарыг фольклорнай-диалектооскай экспедицияра сымдыбылтара, Булугт сымдын А. А. Саянн-Сунтаара Сергей Зверевт малз-бара 13 ховин, ичин хоолоонору, ыргаларын

араас курахтаһишлар, кичиһаны саводентельноста бэлэмненишлар комсомольская тарихта салайыгытынан уонна быһаччы кыттыгытынан ыччыллар. Ити сааһа Арыстаах ыччылартытан арыста ыччыл сыйтаах да, табахтыыр да ыччыл суоҕа, атын сиртти кэлбиктэр, ордургуу, ымсыраа көрөдөрө, Бирид саһа ыччыл библиотекарь Ани Унарова этэи турардаах: «Эһигиһи бырааһынньыкка дьуһуурустуоһуго тарыйыт оҕо-лахтаарай дии салайыгыты, онтум бэрэдэни көһөр, арыгылыыр ыччыл суоҕуттан эбит — дии». Билинэ оҕуола оҕолоро ордор бэримэлэрин таба туһаналларытар комсомольскэй тарихтаны уонна олохтоох фермалары кытта шедьтэһэн тарыһарыт. Иван Николаевич бэйэтин көлүдэһиниһин күнүс оҕуола оҕолоругар күн айым түстүү, теннис сааһын хайыһар куруһуонгарын ылар. Субуоталарга фермаларга көмөлөһөрбүт, концерт көрдөрөрбүт. Онон сүрүн салайааччынан комсомолка, кула тура үлэһитэ Попова Акулина Михайловна салайары билбөккө сыратыт бэрэро, Онон оҕолор өй санаа, эт-хаан оттуһун сайдыыларын балаачча ситисиниһит.

Хэтин Иван Николаевич Москвада үөрөнө да сый-
дын сибээһин быһыат этэ. Ол курдук бастакы тренинговчандары, триколары, медалары, тейинне мээ-
чиктэрин уонча да атыттары байыылкалаабыта, сү-
бэлээн-амааһан суруйара. Ити нурууһоомартан да
лаһаланан ССРС туһутуга мээстэрдэри Михаил Дру-
зыннов, Семен Морфунев тахсыыһытара, бырааттыкы
Михайл, Иннокентий Морфуневтар, Владимир, Пётр,
Барышниковтар, Дмитрий, Пантелеймон Христофоровтар,
Роман Сыромитников, Иннокентий Харитонов уо.д.а.
Союз, республика, өрөйүүн, колхоз, совхоз чыыһы
үгүстүк көмүскөһүттэри. Хайыһарга Гаврил, Иван
Поповтар республикада, өрөйүүннэ биллиһүттэри.
Иван Попов Саха АССР үтүлүөх тренера, ССРС
физкультуранын туйгуна буолбута. Сүөл бастакы
«техниката» сыһыан велосипедтар үлэһэннээн үөһүөтэ.

СЭНЭН БОЛО УОННА АНДРЕЙ САВВИН

сурууян, дээдхэ тииһинэ Зверев тааһааны арий
бэлэ-аһиһинэн буолар Манна даҕатан эттэххэ, С. Зв
ревни Георгий Митрофанович Васильев (Чурапчыттан
уочунай) сурууян аар-саарга аатырдыбыта, П. Н.
Попов бараан суруйбута эмнэ баар.

А. А. Саввин 6 ыгта төлө сирн айаннаабытын суруйбут: атынан 2178 км, борохуотунан 1000 км, катерынан 240 км, онгочонон, массынанан 90 км, барыта—3573 км айаннаабыт. Ол сылдыан 92 остуорунаа, 57 ырыана-тойугу, 60-коруот саввини, үлү-йээннэри, 1501 таабырыны, 33 чабырдагы, 26 ойуун кырыгытын, саври-туому, 4 олохкону суруйан комуйбут. Бу бир айаннаах сүрдөөх айан, үлэ буолбат дуо! Кини үлэтин профессор А. Е. Мординов үрдүктүк сыаналаабыта.

Бу хомуйбут үлэлэртэн «Саха кымыһа» дигэн кыра суруйуута 1948 сылтаахха саха этнографиятын хомуурунньугар бачээттаммита, уоннааҕыллара барыта фондада атыттар туһаларылар таах сытар. Бүлүүгэ айанын туһунан СГУ доцена Н. В. Илларионов «Сахаада» хайыакка (21.11.1996 с.) суруйбута. Архыыпка кини 1932-1950 сс. үлэлэрэ сүүһүнөн дымаала баарын туһунан П. В. Попов «Саха сирэ» хайыакка (19.11.1996 с.), Н. С. Соловьев «Кини хомуйбут үлэлэрэ таах хаалыа суохтаахтар» дигэн амин бу хайыакка (18.08. 1995 с.) суруйбуттара да, сэргэриллэбэттиилэр. Гуманитарнай институт дьаһалтата атын салаа министерстволары кытта кыттыһан, үлэстэн Андрей Андреевич Саввин үлэлэрин бачээтэтиин, норуонка, ыачакка тигэрдиги наада. Эдэр научнай үлэһиттэр, историктар, этнографтар, фольклористар бу Савин Боло, А. А. Саввин курдук кизик далааһыннаахтык, бэйэлэрин харыстаммакка үлэһиттэлэрэ, айаллара, сырыыга-айаһыга сылдьаллара, кинилэр холобурдарынан айар үлэлэригэр энтузиаст, патриот буолаллара чычэстэрин дьыалата.

Мин А. А. Саяннин Чурагын огуулагыгтар үерэмэ сылдан көрөтүм. Кэли сэрэнттэн эргилтэн кэлэч баран, райкомол 1 секретара, Кытаанах огуулагынын директора ардамын итинин 1948-1950 ес. Чурагын

эрэр кэмнэртгэр оюотору велосипеды миннэртгэ үөр-
рэннэртгэр. Онуо үөрөммит оюотор (билигин сааһы-
ран эрэр дьон) үгүтүйдик сааһан ахталлара. Велоси-
педынан Туора-Күөлгө Петр Алексеев балаҕаны-
тар экикурсуһунаан кэлбонттарын көрсөтэллэр.

60-е жылдар сазалангандыгы бары өңір бөлүс-
лөккө алабыз депт. Ону ол днзбкк, гастроль
концертин бөлүнүг, секцияларга араах фермала-
тан ыраахан үтү кжшттн кэлзллр. Оз курдук,
Мукаттн Мария Манасытова, Банныйысаттан Егор
Андрасов, Николай Спиридонов сорогор сатып, Го-
рогор атынан кжзн астыыбыздык кытаалара,
Ити кжмк сотору-сотору совхоз уаастантарынан,
Таатта Дзбдиргзтнтн, Туора Күөлүттн араас спор-
тивнай куракташкылар, концердар Армылаахха буо-
лаллара, Уксүгзр арыылаахтар кыналлара, Сзч-
сон Дзбдиргзтн, Туора-Күөлүгүн, Баайаганан га-
строль концердин сорогор тракторынан бараллара.

Огчолорго да производство тутах дуоно ыччаттар эгилдэе, манж ыччат сүбүбүү көрөөччүдэр билигин «Бочуот Знага» орден кавалера Мария Дандлова, ыанчыксыттар комисмотецтар Варламов Алескен Степанович, калын Саха АССР норуотун хаһаайыстыбатын үтүөлүкх үлэнига, «Бочуот Знага» орден кавалера Ульяна Макарова, Геройнига Ематерина Сыромятникова, сыгыгыгыттар Николай Ворисов, Андрей Манасытов, хонуу үлэнигтэре Николай Захаров, Николай Сивцев, тутаччы П. Христофоров механизатор Иннокентий Барашков уо.д.а. Түмүстээн эгитааха, огчотоогу ыччаттар күүстээх илчи үлэтин ыччат сынныалаангы, эт-хаан өттүгүн сайдыгыттан хаһаа тэрээниинээхтин ситиминир-дүөрэлэниг эбиттер. Дынгизээх чөбдик олох онно баара. Ол да ичин огчолорго Арыылаах ыччата үлэде, барээдеккэ оройуонига холобурга сылдыраа Билигин огчотоогу ыччаттар бочуоттаах пенсионердар, холобурга сылдыар төрөлүштөр — эбээлэр, эһээлэр,

Евдокия БАРАШКОВА,
60-е жылдардағы көпсомол чилиэнэ, педагогиче-
скай үлэ ветерана, пенсионерка.

кыраайы үөрөтөр музейыгар үлэ диир кэмгэр мааһыга уонна адыһынгэр 85 сааһытар үлэһит дьаһыска-лаахха, киһи ыһааһа учуутал Марфа Соловьевалар-ха көрсөрүм. Умсугутар үчүгэй кэпсээннээх этэ. Би-диһэ иннигин, кэпсээнэ элбэҕин соҕорум. Дьинтээх интеллигент этэ дииэ Р. М. Саввин сөхкө суруйар. Историк, учуутал идэтин ыларбар, оройуон история-тын үөрэтинин дьарыгырарбар биһир уоту сааһа-чынаа киһи буолбута. Оччолорго: «Чурапчы былыр-гытын туһунан матырыйааллар Америкада баар буо-луохтаахтар, американецтар көлөннөр Чурапчы куо-лун арбаа хоннобор анаан ыһаах ыстарбыттара, урааа онторторбуттара, сахалары таниастаах дьону, оҕолору, тиһир, мас уустарын хаартыскага түһэр-быттэрэ. Олору барытын тизийэ барбыттара. Ол ха-йаан да Америкада ханна эрэ баар буолуохтаах», — диирэ. Оннооҕор саха сирэйин маасналаан (слепок) онҕорон ылбыттара диирэ. Ону миһ саарбахтыы са-һыһарым. Онтукан, кырдык, баар эбит. Нью-Йорк куорат историко-этнографической музейыа хранили-щетыгар уруулда сыталларын Зинаида Ивановна Ивановаах саҕардымытэа онно бара сылдьан булан, устан, түһэри калыптатэ, өрүүккэ хайба-лаах үтүө дьыаланы онорбуттара.

Сэһэн Боло Одылуунгил, А. А. Саввин Болтогоруу Таатта үрэх сүмнүүтэр төрөөбүттэрэ. Талааннаах дьоһоноох Таатта үрэх үбүмүн иһиһах тыл Таатта үрэх тоботугар, дьада баһытар «сахэ Корчагина» Эрилин Эристинн төрөөбүтэ, Хайахсынна Тимофеев — Тейлоухов Инноцентий Гурьевич «Нуруубай хааннаах Кудун Кудлустуур» диэн олонхону айбыт. Тааттаны сүүрүк курдук алларар кинридах ахсын талааннаах суруулааччылар, артистар, художниктар, олонхообуттар, бейлиилээх учуонайдар уо.д.а. ачсааннара өссө элбээн иһэр. Чурапчыттан 15. Тааттаттан 18 Суруулааччылар союстарын чилиэннөрө бааллар Кырдыга, үтүө дойду — мин Тааттам!

Г. ЕФИМОВ,
СР культуранын үтүүлэх үлэһитэ, удуус
бичуоттаах гражданин.

Эндэрдэлибит!

Өр сыйларга бирлэ үлэдибит ветеранмытын
УШНИЦАЯ Анастасия Семенованы 55 саасын
туолбукхуан итиник, истигник элдилибит. Ба-
барабыт чэкичэбди доруобуйаны, үбүн дьол-
доох олоху. Нуруутун бүтүгүн курдук үөрө-көтө,
кылыбыбарыс сыйдырар.

«Артыс» национальнaй страховой компании Чу-
ранчы улууфундафы филиалын коллектива.

Убаастабылдах истиг, чугас кинибитин Жанна Инновентьевна ВАСИЛЬЕВНЫ 50 сааскын том-точку туолбуккунан итинтик ордалинибит. Часенин доруобуйаны, санаа санныйыыта суох дьоллоох ологу, оруу үөрүү өрөһөдөөх, үтүө алгыс-аргыстак ууун ууенин баарарыт.

Болесовтар, Новгородовтар, Чичигинаровтар,
Намтан Аваньевтар.

ЧОВУ ХОСТООНУН АБЫНГАБАТ

Нерюнгри чөхтөөчү разрешын горняктара ааспыт сылта 9 мөл. 50 тьф, тонна тавс чогу хостөөтулар, оттон 1995 сылта 9 мөл. 817 тьф, тонна ага, 3 мөл. 100 тьф, тонна коксалаах концентраты омул сиргээр уонна 201 тьф тоннаы Магнитогорскайдааы, Аларар Тагилдааы металлургическай комбинаттарга ыттылар.

Үзүнүт сылга шахтердар чох хостоолунун кө-
мөйүн азынатар санаалара суох.

363P33M3M1

«Служба охоты» является подразделением
Управления охотничьего хозяйства
Министерства сельского хозяйства
и лесного хозяйства Республики Беларусь.

САРАЦЫ И БЫИ

Мини-супермаркет «Санта-Смол» открылся 15
января 1998 года в районе Восточного Тусона
и за первые 10 дней работы достиг объема продаж
в 100 тысяч долларов. В настоящее время в
супермаркете работают 15 человек, включая
управляющего магазином и 14 продавцов.

(Прогнози на развитието на компютри и свързаните с тях технологии) През 2000 г. се прогнозираше, че през 2010 г. компютрите ще бъдат използвани в 90% от домовете, а през 2020 г. - в 95%. Това означава, че компютрите ще станат част от ежедневието на почти всички хора. Освен това, се прогнозираше, че през 2010 г. ще бъдат използвани 100 милиона компютри, а през 2020 г. - 200 милиона. Това означава, че компютрите ще станат основен инструмент за комуникация и обмен на информация.

гнато исподнахтеах диннен сааһааран. Уу-
руоа каринник хайска табигатаан, тһаа-
каахараа кырымчылаах. Тхоо убааһа, кыска-
гын сурдуччылаах. Хайма кыһа—кыһа уба
кымаах булууулар. Итараа уоратар, кыһа
ин кыһаара, кыһааһаа кыһааһаа кыһаа
сааһаар булууу сааһаар булууулаах.

[illegible]

1. The first part of the document is a list of names and addresses, which appears to be a directory or a list of contacts. The names are written in a stylized, possibly cursive, font. The addresses are listed below the names.

2. The second part of the document is a list of names and addresses, which appears to be a directory or a list of contacts. The names are written in a stylized, possibly cursive, font. The addresses are listed below the names.

3. The third part of the document is a list of names and addresses, which appears to be a directory or a list of contacts. The names are written in a stylized, possibly cursive, font. The addresses are listed below the names.

4. The fourth part of the document is a list of names and addresses, which appears to be a directory or a list of contacts. The names are written in a stylized, possibly cursive, font. The addresses are listed below the names.

5. The fifth part of the document is a list of names and addresses, which appears to be a directory or a list of contacts. The names are written in a stylized, possibly cursive, font. The addresses are listed below the names.

6. The sixth part of the document is a list of names and addresses, which appears to be a directory or a list of contacts. The names are written in a stylized, possibly cursive, font. The addresses are listed below the names.

7. The seventh part of the document is a list of names and addresses, which appears to be a directory or a list of contacts. The names are written in a stylized, possibly cursive, font. The addresses are listed below the names.

8. The eighth part of the document is a list of names and addresses, which appears to be a directory or a list of contacts. The names are written in a stylized, possibly cursive, font. The addresses are listed below the names.

9. The ninth part of the document is a list of names and addresses, which appears to be a directory or a list of contacts. The names are written in a stylized, possibly cursive, font. The addresses are listed below the names.

10. The tenth part of the document is a list of names and addresses, which appears to be a directory or a list of contacts. The names are written in a stylized, possibly cursive, font. The addresses are listed below the names.

ИЗДАТЕЛЬСТВО

[illegible]

УЧЕБНИК

[illegible]

WYATT

1. **Вопросы, связанные с работой**
 2. **Вопросы, связанные с работой**
 3. **Вопросы, связанные с работой**
 4. **Вопросы, связанные с работой**
 5. **Вопросы, связанные с работой**
 6. **Вопросы, связанные с работой**
 7. **Вопросы, связанные с работой**
 8. **Вопросы, связанные с работой**
 9. **Вопросы, связанные с работой**
 10. **Вопросы, связанные с работой**

Организация

संज्ञा

ЗАДАЧА

Мироты
Александр Михайлович
Харьков, 1900 г.

...and the ...
...and the ...

УЧЕНИЦИ НА ПОВИНУВА

ВНЕШНИЙ

Самые большие города
и города, имеющие
важные предприятия
и учреждения
на территории
Республики
Алтай.

СНИЖЕНИЕ

Чыкнавак олоор,
Чумуһаа талон хуан,
Сорок бикат
Сүдһиһи күдһи.
Тарһымак аҥ тал
Табак тһиһиһи,
Бигһиһи аҥ тһиһи,
Тһиһиһи тһиһи
Тһиһиһи тһиһи,
Сонһиһиһиһи
Сүдһиһи тһиһи.

ΒΟΥΛΕΥΟΜΕΝ

Варвар дикиха
Зачега вышывалы?
Тыяна жэлоныкылт
Табырхыр тауланан
Киннын адырат
Камарпонт мазтанак
Бонюктар, Бонюктар,
Бонюктаз на согыс
Бунулар, Бонюктар,
Алдоорол деон нандар

1. *Chlorophyll a* (Chl *a*)

[illegible]

377 15-74430-6
अभिलेखित

6.14

Дата заттанын назда

Болтлоготойн төрүтээх бичигдэхвэл фильмлорист-этнограф А. А. Саввин гарьбуута 300 смлугар анал-лаа ивучий-пидктыесный конференция илгис да-тай-зыннаахтыг бйтайиннамкыга эрээрн, техническэй бирятяинизмийн дахылавтар азылызыбаталар. Калынт-шалдыгтар. мустубут дхлн сарга. эрдэ бйлазвннам-лыгын ктрхун, Чуралчсгастаагы историга, этнографин музейнн гарийаиччин-директор А. А. Саввин үлвэл-уонна ологуу кәрдерер бйыстапхаба сарыттылар. Ыладдыгтар- «Чолбон» сурунаал отделеи саби-досной С. А. Попов-Самак Тумат, СР культу-ратын угулгач үлэлтэ Р. Д. Рфимов, филалогиче-скэй үлүлэ нанидата. Гужахтарийнн чынчийн ин-ститутун ивучий ситруднига В. М. Никифоров уонн А. А. Саввинн сәргүтээчин сарин, педогогическэй үлэ ветерана Н. С. Соловьев. Музейн директор Р. С. Сибирякова фильмлорист-этнограф ологуу, үлэ-тин ивэл яс хоһоминикхтук мөсөвө. Эбарда гыһнар каннилариттан В. М. Никифоров Андрей Андреевич төрдүн-ууһун кәрдерер табилчаны, С. П. Ойуунска-мусун салах. халгыкыкадарын бэчэх бйарла.

Салгын музейн А. А. Саванн ахьт үеэнтэр мемориалимай дуосканы аһын буудла, Манна улуус дөөһөдтатын баһылыгын солбууааччы Т. Л. Тарасов, фильклорийн үүһэнтээччи, 84-с хаарыгэр салдыар Н. С. Салыны үөрөн-докумтан туран тэд үстилэр иһэнээ кээнэстэбэл дуоска үрүж, быыс таһаһыч астылар.

— А. А. Саянов аркыбын, үтүкканнаах үтүс улэ-
тни 1904 сыллаахха бисибитим. Иккис ити баар ил-
лаатын, учуонайлар, суруйааччылар албэтик бэйэ-
лэриг сурунууларыгар элбэтик бэйэлэриг сурунуу-
ларыгар туһаммыттар эбит. А. А. Саянов сыраллаах
үлэсэ тилдэн, аата ааттаныын иккис. Бүдүсүк кыр-
дываастары баттаһы үрөхтээх. сайдыылаах эдэр ил-
чэч бу үтүс илһи туһунаах ахтылылары ытат, илһи-
найдык, диктигик хасыһаах үрөһаллэра буоллар
дигэн бада санаабын тиэрдэбик, — дигэс Никколай Сая-
вич.

Г. ПРТАПОВА.

ВИДЭР НҮҮЙМ ЭТЭ

А. А. Саввина былырты үйүз сакта үөрэхтөөх дьомуттан биир бөлүр киним этэ. Көрсө сымдаан көр-
лөхкө, тутта-жигиэ сымдамылыһын, тунгастыһын-сал-
тыһын, кырдыһы да, бөрт үөрэхтөөх, мааны, кини эр-
солло нөрүө кинигэ этэ. Кини 1925 сыллаахха Си-
ловьев Амматыгар дьардырга дэнэн сыртэ Ытытыр
Сэмэж дьаһэнгөр йааччылыкка окуптаныы аһын учуу-
талаабыта, Ол сыл бийиһи Хатылы маһиллэте үст
күрээһинэ ыһааран, Мырыла Амматыгар бары көрнө-
тэ көһөн күһүбүлүттэ.

Хатышы Сабиттин хонторота Мырышага Харбамак джэн сярт Бохуом Тлопов баладакыгар ага. Оний та-
былмашы Сабитте председателиан Теплоухов-Сейен
Николзавич (Мырышарба Сейен) улавлжяра. Бийири Жа-
рышалаах алаасна сатта джэнжяра. Эбиче: естал хыстаа-
былпыт. Ол бярнжяра Чыбылаан эжэлжяра улахан
дыматан босхолоов калан, жууфунан сыбаак, үрдүтөр
кыһыл былаады винчан улахан. джон үржяра оску-
латан онжорторо. Балжяра кинжяра 21 буолан А. А.
Саввинжяра, оло үарадан кинжылжяра, кс кинжяра ахсыч
үржярабят. Андрей Андреевич Дьардыртыя атынан
кэлэра. Кыһыны быһа төржяра сахалыы аагар, сур-
жяра буолан төрөсхынжяра. Ол джонжяра эбилжяра,
кожжяра тэржяра, салаага джон үүжжяра. Холобур,
Сейен Сабитте Аида сельпотун председателинжяра.
Егор Дмитриевич Иванов Чуратан райсоветыга сэр
салаатыга инструктор-бухгалтерынан. Алаага, Со-
ловьев джялиджярабят Сабит председателинан
улаабылжяра.

Бийргэ үөрэмийг табзаарыстарыг үгүстэрэ Ада дойду сэрхигтэнн эргиллэбэтэтэрэ. Андрей Андреевич Сампихин үөрэмийтэр элчин дадагы нэлх-ликтер ахсын тарваган советская хяаайысыгыннай дуоһунастаргы үлэлэлбитэрэ. А. А. Савин үрэтэр кыягыгэр өсөө бийр кийн өлдүүтэ-саргыр хавлбыта. Ол эбэтэр, хас арабул ахсын бийгги мустан спек-такль туруурбуллуут. Итихна минин тулайык ара оруолугар лонноллуут. Онно мин, 3 савалытын ту-лайык хавлбыт буолан, оруалбун лан толорбутум. Ол тарваган кыныуохууа сав эбит элэбэттэх.

Мин тус байдм А. А. Савьянта төрөмөт, бхрхр
төрөмөтгэрбн кытл, кншлр нурдм 30-ч сн
нмбдрднр н онунстгр, 10-ч сн оройун арав
длг үлэлрнгр снлднбннмн. нмн тутбнн.
Андрей Андреевич Савьянт н срдхйтн сн
рунбн.

Ержанат ЖАНУБАНДЫ

ОЛХТООН СУСТАЛАН ХОРСОНДОН. МОНГОН.

Утуу Болаттың алтыныкан. Сөһөн Болодуун ач-
тыһан Саха сирин княз квалитиянан сылдыан үтүмөн
үгүс матырыһыдагы жомуктубут билленилээх фолькло-
рист, этнограф Андрей Андреевич Саввин ордук
түмүктээбит, тхһах үлэтээбит сира — 'Дурагытыаады
кырааады үөрэтэр музей

Кыраанын үөрэтэр музей Чуралчы орто оскуола-
тын музейын бэстэтигир тэриллэбитэ. Оскуола музее-
нын туһунан кыскастык ачыыах тылынан быһаары-
нардааха майнык: оскуола музейа 1947 сыллааха
саас история учуутала, фронтовик В. С. Соловьев
(кадди быһаарыах сүрүлгаччы Елсот Бастур) көү-
лээһининэн уонча тэрээһининэн тэриллэбитэ. Васи-
лий Сергеевич 1948—1947 уокка 1948 сыллар са-
йыһынарытэр оскуола иһинэн тургустуоческай похоб-
тары тэрийэн үгүс оһуон хабаан үлэлэһинтэ Итк
лохоттарга Амма эба сүннүһүн, былдьыгы эба уус-
тары ордук, уутууан оһорбут түөлбөлөрүнэн сылдыан
ылбэх кэрэхсэбиллэх экспонаттары, ол иһигэр булу-
тарилла, былдьыгы кысылар унуохтарын, «аха хо-
туурун, кымыктыах таҕаһы-сабы: дыабака бэртэһэнн,
тиннь кутурустуттан оһоһуллубут, хабы мжойторугу,
о.д.а., булбуттара. Оскуола дына биир кыһаһыгыр-
кырааһы үөрэтэр сааа таһымыгар хоп нурдук эи-
пиэттихр. барыта 459 экспонаттаах, ол иһигэр 288
көмөхтө матырыйааллаах (хартыска, ахтыы уонна
186 сүрүү фондолоох туттар тарил, иһит, таҕас-сап),
музейхоһу тэрийэн үлэлэтэн кэрэхсэбиллэн ылбылта-
ра. Валерият, кыратык-халыһаа атыаха, аты похоб-
тарга кыһыах сылдыһыттарын чуолкайдыр үлэти
ыта сылдыһыт, очкоһору пионердартан ахтыы
хомууабыт Бу үлэа ордук көктөөхтүк Валсыа
олорор пенсионерка, иһигр үлэ батараа Варвара
Григорьевна Слепцова илэһитэ. Иһигр очкоһору ба-
һаастай, лохоттарга сылдыһыт эбит.

Орто оскуолада музей жолтоотхун үтүлзөк бар, дьон сөптээринин, катарнаһын тардыбыта. Уюон оройуон таһымнаан маанык абүгэ материальнай култура тын үйөтнөр уюна пропегандалыыр киини тэржиллэр уталыстылдыат сорун буолбута. Ол иһик, общест- венность уюнна партия райкожа туруорсактар. Чу- ралчы орто оскуолатык музейин бэлэтчээр оройуон- хаады, кыраайы үөхтөр музейы тэрийэр түлүнэч райсовет исполкомун анал уураады 1948 сыллаахха күүлүн тутар ый 11 күнүгэр тахсыбыта. Директорун- нах А. А. Саввин Советин баа эттүнэн адымыта. Оскуолаталык музей бары экспонаттара, докумуот- кара олорчу, сата тарваллар оройуоннагы музейга бэрйиллэбиттэрэ. Уюон Андрей Андреевич астафетан- ы учуутал-сурыйааччы В. С. Соловьевтаа—Болот Боотуртан ылан, бөйүктэр хататтар, канэтэр соругу туруорбунан үлэтин санаадыбыта.

Саяа тариллар музей бастакы сорууга, туох-хаанын
иннэһэ, экспонат хомуулуута этэ. 1940-нус сыллар
бүтүүлэрэ, уоттаах сэрэх, сүт, хоту, көбөрүлүү
дьон-сэргэ өлүүр тулукка да илэһэл көмүскэмэт ыар
өксүүнү, хоромньуну өнөрбүттэрэ, Инньа гылыа
өлөхтөөх кырыымчык бюджеттан харчы көрүлүбү-
тэрин көрүстэ этэ (500 солкуобай барилланыт), экс-
понат алыттыл үтээ үксэ өнөрбөлөөһүн бэрээдэги-
нан хомуулулубута. Очкотоову дьонор барахсаттар,
үтүө, ирскиллээх дьаһал ыккытчыбытын билээннэр,
сываата быһыннат сэдэх тариллэри, нойтх, сийэни,
талсара көрсүөнүк аалалар бээрбиттар биит. Билектин
һиһи кыһаах; тулу аалалар гуттарбиттарын иннэтар-
най иннигэрэ киһи догуһа көрөр. Итинн талынах
Андрей Андреевич ар сылларга мусбүт байатин бэйэ
этнографическай коллекциятын музейыгар бээрбит.
Олортон холбурдуваталха маныык; ылыаргы ман-
кылаттар, нураахтах ол сая (Абыгтап булбутун ту-
һунан быһаарыылаах), бытыргы 5 устукна, фаброч-
кай саалар, ол иһигэр нураахтаады хаһаахтара саби-
лэмэи ыһабыт уһуһуон иитиллэр, чокуурунан эстэр
«үрүр» саалара, бардээн, доробуоннуукар, саха уу-
на өксүбүт үлэ тарккэлэрэ--хотуур, сэрпэлэр, сука
тимнэр, холуун сүтэ, кыотыйы, мавэмээн, чорпоо-
һор, көлүһкэлэр, алтан хыяттар, таһара көрсүөнүкэрэ
1949 сыллаахха Чурапчытаагы бөлүбөрдүмүр үл

МАХТАНАВЫТ

Ийбетики, эднэйбиктиги, ээбэтиги, колхознай-совхознай тутуу ветеранына, Урак-Күөрэ өлөхтөөрүн СЕДАЛИЩЕВА-Александра Романовнаһы тийэх сулдулар атаар кутурданыах өксимиттэр күөс-көжө буолбут улуустары үлээн хайчыһымы кининя на чальнитар Шегетов Николай Николаевичка, Одьулуун үлэһилиэнэ дьаһалтатыгар, баһылык Старосад Александр Петровичка уоһа бары айнахтарбытыгар, табарастарбытыгар, түгэс махтарбытыгар бөвкө махтарбытын тирээбит.

Бағаралық шараға уақыт деме кәсіпкерлерінің үлгілі саяси қайраткері Т.А.Сұлтановтың, еліміздің басшыларының өкілдері мен жергілікті билеу органдарының мүшелерінің қатысуымен өтті.

Оддого, шүүдэгдэгчид, хайртай, саяагаар. Мэдээлсэн багта, бусдад тусал. Тиймэртэн, Уурбатан, Дархатан, Чудалдугаар, Дьолуусан, Сан Сэрээдээр.

Маннайгы директорбыт

курунтан Верховнай Советка депутат. Верховнай Совет Председателэ Василий Андреевич Протодьянов (сурьхайчы (уластай) музейга ааааа 5000 солкуобайы ыылар. онтон 1950 сыллаахха оройуон бюджетыттан аминэ 5000 солкуобай бериллэн, улахан сыанаалаах экспонаттар (үрүх хөмүс ланкка мааһаардар, көмүс ыгытырдар, көмүс иһиттэр, чуучулаар) олохторх кыһылланыынаттан, Саха сиринээри кичкэр кыраайы үөрэтэр музейтан атыылаһылыыбыттар. Ойон Андрей Андреевич музейга директорунан үлэ-лабонт үс акар сылыа устата 1951 сыл муус устарый 1 күнүнээри түмүтүөк Чурапчытаагы кыраайы үөрэтэр музейга барыта 1783 экспонат баар буолбут, иһиттэн сүрүт фондэ—1405, көмөтө майыры-кылаа—378. Оччолорго музейга икки ара үлөһит иһити көрүүлэрэ: дьик хомуйааччы-харабыл уонна дикрейтор. Ойон бары кыһаахыстыбыннай тэрээһин улаһи сарга, экскурсия ыытыыта, комитетти-хөмүсөр быысталак туруоруута, экспонаттары ланрдан до-кументация толоруута, фондэга үлэ—барыта соһоток Андрей Андреевич абьэһиниһиттэр киирэрэ. Чахчы даһаһи үлэһити кө сүрээһиттэн саһытыр, үлөһиттэр бя оһиниһээк буолан, бу үлэһи кыһаа-хото туттааа.

[illegible]

Ойгон түмүктөр этнахиян саварлыгын билгилээх фольклорун, этнограф, мурвайы үрктэттиңи А. А. Саввин олохон 'аарып мөңгөс олохун тирэх сылла-рыгар төрөвдүт улуусугар, бар дыонулар-сэргэтигэр үйлөйх бөлүнөн — Чурапчытаагы кыркың үрктэтэр музейы, Саха сиригэр, биир билдэр үлөмөх, бары музейы олохтоон, төрийөн халларбыта.

Бу күнүгөзгө бастыкы дискреторфит сырдык ады-
гар сүгүрүнүн уюна төрөбүтө 100 сыдытар анал-
дах улуусна ыттыллар диялларга жаттан. Чурар-
чытайды история, этнография мушкынар жана үлэтин
уюна флювун көрдөрөк быыстанка абыллык үлөзө-
тү Мания бастамак улууска ыттыллыктах А.
А. Савингак аялдах, ивучнай-практический кон-
ференция кыттылдахтарга сырылтылар.

Рылов СИВНРЯКОВА.

Чурапчытаавы история уонна отограрфия
музейи директора.

Чурапчытабы стоматологическая поликлиника в
дәл үләһәттерин сәғә үүмәүт 1997 ылдыңан ис сү
рәһәтә әбәдләһәт.

Политиникира сәбнадссәһпәтәр Анна Николаевна Яковлева, вәйч Светлана Софроновна Аргунова, мед-сәкәтәр Вадимия Софроновна Павлова клин-дәрибәр үтүә-вәчрәх шәһпәлиһарын шәһн махтү-бә-һыһбә бүрәлүктә.

Мини нигерид дьаһаа кэлэн дьээн иһитэр олорон
ылларан тиистарбын барытын ыллардым. Кыһамы
кыһаага бэлэтэр кэлэн улакааныг ыбыраттылар.

Иинниктиин даһаны кыһамматтарга маһык көмө
лөһө сүрарытыгар, туйтук дорууһуланы, уһун, үчү
гэй өлөхтөөрүтүсүр баярабын.

ЯКОВЛЕВ Василий Данилович.

Министерствъ Царства Осточногосуд., бывш. сержантъ кавалеріи
[Им. Улѣ воевода.]

